APIUM GRAVEOLENS VA *RUMEX ACETOSAL* O‘SIMLIKLARINING O‘XSHASH FARMAKOLOGIK XUSUSIYATLARI

[a]Tursunova Dilfuzaxon Salimjon qizi
[a]Farg‘ona davlat universiteti tayanch doktoranti
ORCID ID 0009-0001-2488-482X

[b]Mamatqulova Surayyoxon Abdusamatovna
[b]Farg‘ona davlat universiteti kimyo fanlari doktori, professor
https://orcid.org/0000-0003-0363-9427

Annotatsiya
Ushbu tezisda soyabonguldoshlar mansub, Apium graveolens hamda torondoshlar oilasi vakili Rumex acetosal o‘simliklarining bir qator o‘xshash farmakologik xususiyatlari keltirilgan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ushbu o‘simliklar tarkibida bir qator biologik faol qo‘shimchalar-fenolik birikmalar hamda fenollar mavjud. Tezisda o‘simliklardagi faol birikmalarning antioksidantligi mikroblarga va yallig‘lanishga qarshi hamda erkin radikallar ta’sirini kamaytiruvchi xususiyatlari haqida ma’lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar. *Apium graveolens, rumex acetosal, fenolik birikmalar, flavonoid, antioksidant, farmakalogik xususiyatlar.*

Apium graveolens — soyabonguldoshlar oilasiga mansub bir, ikki va ko‘p yillik o‘simliklar turkumi hisoblanadi. Yevropa, Osiyo, Afrika, Amerika va Avstraliyada 20 turi tarqalgan. Xushbo‘y selderey *(Apium graveolens)* jahondagi barcha dehqonchilik mintaqalarida ekiladi. Asosan, ikki yillik selderey turi yetishtiriladi[1].

Rumex - bu grechka oilasiga (Torondoshlar, *Polygonaceae*) mansub bo‘lgan va Yevropa, Osiyo, Afrika va Shimoliy Amerikada, asosan shimoliy yarim sharda tarqalgan 200 ga yaqin turdagi bir yillik, ikki yillik va ko‘p yillik o‘tlarni, kamdan-kam hollarda butalarni o‘z ichiga olgan. Turkumning ko’p tarqalgan turlaridan *Rumex acetosal* (oddiy otquloq) kuchli shamol orqali changlanadigan ko‘p yillik, ikki uyali o‘simlik bo‘lib, u turli xil yashash joylarini egallaydi[2].

Apium graveolens, *Rumex acetosal*ning o‘xshash xususiyatlari quyidagilar:

1. *Antibakterial ta’siri: Apium graveolens* o‘simligi tarkibidagi antioksidantlar qarishni sekinlashtiradi, efir moylari ichaklarning ishlashiga yordam beradi va antibakterial ta’sirga ega. Selderey quritilgan shaklda, ziravor sifatida ham ishlatiladi[3]. *Rumex acetosal* (otquloq) an’anaviy tibbiyotda yallig‘lanishga qarshi, diuretik, mikroblarga qarshi va saratonga qarshi vosita sifatida ishlatiladigan ko‘p yillik o‘simlikdir[4].

2. *Gipertenziya kasalligini davolashda: Apium graveolens* barglari sharbatini iste’mol qilishni boshqarish yuqori qon bosimini pasaytirishda samarali hisoblanadi, chunki bu tanani bo‘shashtirishga yordam beradi[5]. *Rumex acetosal*ning barglari salatlar va souslarda oziq-ovqat sifatida ishlatiladi. Gipertenziya, nevrologik, nafas

olish, teri va oshqozon-ichak tizimlari kasalliklarini davolashda uning terapevtik qiymati ham aniqlangan[6].

3. Saraton va o‘sma kasalliklariga qarshi: Apium graveolens saraton kasalligining oldini olish va saratonga qarshi kuchli antioksidant va radikal tozalovchi moddalarni o’z ichiga oladi. Ayniqsa, seldereydagi flavonoidlar antosiyaninlar va apigenin organizmni yaxshilash kasalliklardan himoyalash qobiliyatiga ega[7]. *Rumex acetosal*ning yer ustki qismlarida antioksidant xususiyatga ega bo‘lgan bir nechta flavonoidlar va polifenollar mavjud, uning o‘suvchi poyalari esa uning o‘smalarga qarshi ta’siri uchun javobgar bo‘lgan antraxinonlar va polisaxaridlarga boy[4].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, tadqiqot olib borilayotgan ikki o‘simlik turli oila vakillari bo‘lishiga qaramay, bir nechta o‘xshash farmakologik xususiyatlarga ega. Oziq-ovqat sifatida foydalaniladigan bu o‘simliklar insonlarning turli kasalliklariga qarshi samarali vositadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. (https://uz.m.wikipedia.org/wiki/O%CA%BBzME). Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil.
2. Korpelainen, Helena., Sorrel (Rumex acetosa L.) : Not Only a Weed but a Promising Vegetable and Medicinal Plant., Springer, 2020-123.
3. Sh.Sh. Turg‘unboyev, D.S. Tursunova.(2023) Yoshartiruvchi o‘simlik-selderey. FarDU-“kimyo fani va sanoatining dolzarb muommolari”-2023.
4. B.Porteka, A.C. Mot, C.Cimpoiu, A.Hosu, C.Bischin, G.Damian, E.F.Fodor, R.S.Dumitrescu; Selective Protective Effect of Antioxidant-rich Rumex acetosa Extracts.
5. Sondos Al Obaidi University of Jordan. Antihypertensive Property of Celery: A Narrative Review on Current Knowledge Article in International Journal of Food Science March 2024.
6. R.Mohsin ali, Sh.Zaidi, S.Amir, A.I.Ismail, A.Rahmadhan; Medicinal Importance Of Rumex Acetosa, IJETER, 2023.
7. Yanmei Qin, Xuanxuan Liu, Chunyan Li, Qianwen Chu, Shaobo Cheng, Lihong Su, Dalong Shao, Xin Guo, Zhongqun He and Xiaoting Zhou. Effect of light intensity on celery growth and flavonoid synthesis. January, 2024.